



DIRECCIÓ Y ADMINISTRACIÓ: Cadena de Cort, núm. 11.—PALMA.

LOTERIA DE NADAL

LANY quinse del Imperi de Tiberi Cesar, essent Pons Pilat Governador de la Judèa, Herodes Tetrarca de la Galilèa, y son germá Felip Tetrarca de la Idumèa y de la provincia de Traconites, y Lisanies Tetrarca de Abilina, baix de los Sumos Pontífices Anás y Caifás; parlá el Senyor al precursor Juan, fill de Zacarías, en el desert, el qual vengué per tota la regió del riu Jordá, predicant bautisme de penitència per la remisió dels pecats, com está escrit en les profecies de Isaies: Se sentirá la veu d'un que clama en el desert; preparán el camí del Senyor; adressan els senders. Que s'umpli tota vall, y tota montanya sia abaixada, lo tort adressat y els camins escabrosos igualats; que tothom veurá el Salvador que Deu del Cèl envía.»

L'Iglesia, quant posa á sa nostra consideració aquest evangeli, es son intent que preparém nostros cors per celebrar dignament l'arribada del Minyonèt Deu, perque venga á renaixer en les nostres ànimes. ¡Oh, quina ditxa la nostra, si lo gram tan gran be! No hi ha joya ni loteria més rica en aquest mon!

Mirau com mos convida nostra bona y carinyosa Mare: Fills meus ben volguts; considerau les veritats que vos fas present sobre el gran Misteri qu'anam á recordar en estes alegres Festes, perque no se resolga tot en bullicis y algaravies. Lo primer es lo primer. En tot l'any vos convit á fer memoria profitosíssima de dos grans fets y misteris inefables, verificats en dues nits, ses més importants que hi ha hagut des que el mon es mon, y de ses que hi pot haver fins á la consumació de los sigles: la nit de Nadal y la nit del Dijous Sant. Fills tench, (y no'm cans de plorarlos), que en tot l'any apenes donan senyal de ser cristians; y en eixes nits se senten conmoguts y no saben explicar lo que los passa. Experimentan qualque cosa dins ells que no es materia tota sola; se senten cridats per una veu interior á suspendre en eixes nits sa vida mundana, y á reflexionar sobre els alts misteris que mos recordan.

¿Qui no's sent atrèt en aquest dia a contemplar la covèta de Betlèm? Aquella pobre estable es un temple de grans maravelles: en ella el Verbo hu-

manat, Fill del Etern Pare, Homo y Deu, acaba de naixer de la més Pura de les Verges. Aquest minyonèt que tremola de frèt dins sa menjadora, entre draps, encalentit p'els aléns d'un bou y d'una mula, es el Rey de tots els reys y el Senyor de tot lo mon, sense casa, sense terres ni riqueses. Y essent tau Gran, no per necessitat, sinó per caritat, ha tengut á be, segóns expressió de Sant Pau, i inclinar los cèls de la seua Grandesa y baixar á n'aquest lloch de destèrro; vestir-se de sa nostra mortalitat per encarregarse d'els nostros deutes y patir tots los tormentes que ningú ha patit ni patirá. Per noltros ha vengut, per noltros ha nat, per noltros sofreix.

¡Quantes coses mos diu el minyonèt Jesús, entre ses llàgrimes y gemechs! P'el seus patiments, serém fills de bendició noltros, demunt qui pesava la maldició, serém fills adoptius del Creador, noltros, antes esclaus del dimoni; noltros, pobres desheredats del Paradís, serém hereus del Cel.

Cada sospir y gemech del Bon Jesús será una victoria contra l'infern, y á favor nostro, si li corresponem feèlment, una corona que disfrutarem per a sempre.

Lo desitx del Bon Jesús, en el dia de Nadal, es ranaixer dins los nostros cors. No siem noltros ingrats. Preparemli el camí; arramquem de noltros les males passions, netetjem de pecats les nostres ànimes, sembrém en elles bones obres y virtuts, y aparellemnos per celebrar les festes del Naixement de Jesús, ab devoció fervorosa y ab alegría pura y verdadera.

MOSSEN JAUME

NOTICIES HISTÓRIQUES

Any 1716.—En el convent del Carme d'aquesta ciutat dia 26 de Decembre tengué lloch el transit á millor vida del P. Fra. Francesch Angelo Reus, relligiós de molta virtut y perfecció, el qual adquirí ab peculi propi l'ermita de Sant Antoni Abad, situada en el districte de Génova, terme de Palma, per fundar en ella un convent del seu Institut, lo que no pogué realisar. Reedificat dit oratori en 1796, fonch consagrat á la reina de los cèls, María Santíssima baix el títol de la Bonanova.

Quinse dies à Valencia (*)

Records è Impressions

VII.

(Acabament.)

A mich y comprofessor J. C.

Deixa'm acabar aquesta sèrie d'epístolas que t'he dirigides en mostra del bon afecte que, desde l'anyorat temps del nostros estudis nos lliga. ¿A ne qui havia d'endressar aquests alèns de mon cansat esperit que los rebés ab tanta benevolencia com tu? A Palma, per molts dels qui monopolisan l'Art, tal casta d'estudis y de reflexions sols son manies d'un com jo que gosa girant sa vista devés mitjan sigle XIX. Per paga, no he parlat de la Valencia social, ni dels seus sports modernistes, ni dels seus homos politichs... ¡Que hi faré! Deu no 'em crida per aquí. En camvi he aprofitat la meua curta estada dins la patria de S. Vicent Ferré, per ensenyar á mon fill á ficarse en lo agradable, de merit y utilitat permanent, y en lo que constitueix el tresor históric y artístich d'un poble, no en lo futil y de pur passatemp, ni en res d'alló que no enteng palada.

Ja haurás notat que he fet moltes referencies á lo de Palma, casi siempre desventatjoses, per desgracia d' aquesta endarrerida y desorientada ciutat. Avuy te transcriurè les notes, preses al vol, que trob en ma cartereta, referents á la Catedral, y tu, ab ton bon criteri, ja rectificaras y suplirás lo que haja equivocat y omitit.

* * *

La Séu de Valencia de tres naus y creuer ab cimbori octogono, degué ser un bon esemplar de l'Arquitectura relligiosa espanyola durant els sigles XIV y XV. La moda de desfrassarho tot ab les galenies paganes del mal entés renaixement, li aplicá una gran portalada tan ufanosa, si no tan clásica com la de la Catedral de Palma; desfigurá ses naus y capelles cupulades ab linternes, revestintles de pilastres y cornisaments corinthios, ab variats y hermosos marmols; aplicá columnes empotrades en l'interior del seu graciós cimbori, y enramá de fullatjes daurats, l'ábside, abans de pilars y ojives políromades, de son altar major. Per sort respectaren lo bellíssim portal del Palau abizantinat, y la porta oposada, dita dels apostols, ojival florida ab sa claravoya circular, (¿te recordas de quant els dijous, exint de classe, nos hi aturavam á guaitar les audiencias del tribunal d'ayguas del Horta?) També respectaren les brodades del cimbori y la gran torre-campanar *el Miquelet*; sobre éll lo nostro Mestre de Mecánica, havia projectat posarhi una colossal figura de la Verge, sots una afiligrinada gulla de metal.

Pero lo més notable, á mon juhí, es l'antiga Aula capitular ab sa gran volta cordonada, ab son altar del Cristo, escultura de Alonso Cano, portal del antic Cor guarnit de figures y docerets; ab sa galeria de retratos dels Arquebisbes d'aquella diócesis; ab ses pinturas murals ja mitj borrades; ab sa robusta cátedra de pedra enfosquida; ab sos sepulcres de personatjes ilustres, y ab sa gruixada cadena de ferro duita desde el port de Marsella, qual boca tancava, p'el rey Alfonso V, (cuant dugué les relliquies de S. Lluís biste de Tolosa)

y dexá voltant l'altar major per presentaya y recordansa, l'any 1423. Desde el 1779, se conservan dins dita Aula capitular.

Jo sabia que l'erudit anticuari Sr. D. Roch Ghabás, canonge d'aquella Metropolitana, (a) havia trobat, devés el Cor, un caxonet rotulat *Rey en Jaume de Mallorca*; mon cosí *† Rafel Tous Ferrá*, Degá de la S. I. de Palma, me 'n havia informat, y gestionava que mos restituissen l'ossa d'aquell desdixat Rey, qui morí lluytant en los camps de Lluchmajor y tot seguit fon escapat per un sectari del usurpador Rey en Pere. Son cadaver havia estat tramés á Valencia y soterrat dins sa Catedral. (b) Mon cosí y el senyor Quadrado pensavan, un pich obtingut, colocarlo dins un sepulcre en siti preferent de la nostra Séu, Morts tots dos, ni Cabildo, ni la Comissió de Monuments, ni l'Arqueológica Luliana s'en han preocupat. Valga que dit Sr. Chabás y sos companys del Cabildo valenciá, han tengut la caritat de depositario dins una arqueta de pedra, fent joch ab una altre d'iguals forma y dimensions... Y allá está sostenguda per dues ménsules engastades dins la paret. ¡Quina llissó per noltros mallorquins!

Me distregué y minvá l'mal dol que m'havia produït aquella patriotica recordansa la revista que vaig passar á les pintures y retaulos, ahont s'hi admiran obras d'en Goya, de Lopez, de Sassoferrato, d'en Juanes, d'en Ribera y d'altres famosos artistas. Per lo que atany á Mallorca he d'advertir que la nostra Bta. Catalina hi té una capella. Lo retaulo del Altar major, que primé era de plata y fonch duit á Palma per ferne moneda, ara fa 24 anys se reconstruí d'estil gotich, (c) de metall daurat. També el de la nostra Catedral heu era y després fon de fusta daurada ricament esculturat gotich, y ara es greco-romá-plateresch,...., sens esperansa de que reposin l'antich. (d)

Tornant al de Valencia, dispost en forma de triptich, mostra belles pinturas sobre el clavat de ses portes, obra de comensements del sigle XVI, que alguns cregueren feta per extrangers, y dit Sr. Chabás ha averiguat ser d'artistes espanyols. (e)

Dins la sacrista, á més d'alguns cuadros notables, s'hi conserva un Sant Cristo de marfil que, segons tradició va perteneixer á Sant Francisco de Sales; y en la capella de la moderna sala Capitular, si custodian moltes relliquies, sent la més notable el *Calix* d'agata que, segons tradició piadosa, se creu serví á Cristo Jesus per consagrar el ví en lo memorabilíssim vespre de *La Cena*. (f)

(a) No'l vaig veure perque se trobava á Roma assistint al Congrés d'Arqueologia Cristiana. Me fé de *Cicerone* el M. I. senyor D. José Calvo Canonge, al qui don les gracias per les atencions que 'm dispensá

(b) Probablement, cuant se construí el cor nou, se degué remoure sa sepultura, y se reservaren aquells restes ab idea de acondicionarlos en altre lloch; lo que no s'era fet.

(c) També en fou l'autor l'arquitecte Jimenez qui simultaneament tenia á son carrech importants obras d'estil grech y del xurriguersch.

(d) L'Arquitecto Velazques, fa alguns anys, fou cridat p'el Cabildo de Palma á fi d'estudiar la restauració del antich presbiteri y la reposició de son retaulo que, per sort, conservam. Pero... els quatre mil duros destinats á sufragar el cost d'aquelles obres....., s'evaporaren. Deu haja perdonat als qui per poca cura, en foren causa.

(e) *Vide El Archivo* (T. V. cuadern VI.—Decembre de 1891.) Revista que publicava dit senyor, á Valencia.

(f) Arqueólegs escrupulosos no donan fe á dita tradició. Me consta que dins sa copa, no sols si posan en contacte rosaris y patenes, sinó també rellotjes..... (*Sancta, sancte sunt trattanda.*)

(*) Vide els núms. 188, 190, 192, 194, 199 y 201.

Y ara podria dirte que vaig torná veure ab goig les voltes de los *Santos Juanes*, pintades p'el *Palomino*; l'iglesia de La Companyia, reconstruida amb més riquesa, si no ab més gust, sobre la destruida p' els republicans; la dels Desamparats á totes horas visitada p' els feèls; la de sant Andreu ab la *Verge de la llet*, la millor pintura del *Rafael* valenciá; la de Sta. Catalina ab una nau apuntalada; l'antiga de Snt. Domingo ab sa caracterísca capella dels Reys cual parets enfosquides fan reviure l'època de sa construcció (mitjan sigle XV); la de Snt. Bartomeu ab ses discutides inscripcions del Sant sepulcre; etc, etc. De les iglesietes modernes, d'estil ojival, non parl: totes son mesquines acusant l'ignorancia d'aquest gran art en sos respectius autors.

Y basta, mon amich, pués divent cloure el tercer tom d'aquest setmanari, no pug dispondre de mes lloch.

Si els meus *records é impressions* tenen algun mèrit á tu se deu qué m' inspirares l'idea d'estamparlos; de sos defectes y deficiencias culpa m' en á mí que no n' he sabut pus.

¿Quant vendrás á Mallorca? Te toca á tu venir á tornarme l'abrassada.

B. FERRÁ.

AL NACIMIENTO DE JESUCRISTO

Oscura noche sepultaba al mundo;
Sombrio rey de las tinieblas era
Quien le guiaba en su fatal carrera
Al precipicio lóbrego y profundo.

Al culto de los ídolos inmundo
Alzaban impías aras do corriera,
La sangre humana, en la funesta hoguera
Grato holocausto al ángel furibundo.

Múdase todo: estrella refulgente
Se ve lucir, y amanecer el día
Por las rosadas puertas del Oriente,

Hoyen las sombras, cae la idolatría,
Luzbel esconde su orgullosa frente
Nació en Belén, el Hijo de María.

LUISA ALOU

SANTS Y FESTES

DE LA PRESENT SETMANA

Día 24.—Dilluns.—S. Gregori prev. y mar.—*Dejuni ab abstinencia de carn.*

Día 25.—Dimars.—✠ El Naixament de Ntro. Senyor Jesucrist.

Día 26.—Dimecres.—S. Esteva protomártir.

Día 27.—Dijous.—S. Juan apl. y evang.

Día 28.—Divenres.—Los sants Inocents mrs.

Día 29.—Dissapte.—S. Tomás de Cantorbery mr.

Día 30.—Diumenje.—✠ S. Sabino bisbe.

A JESUS INFANT

MADRIGAL

(TRADUCCIÓ)

Ulls hermosos que'm donau
Dolsa mort ab lo mirarme
Ullets bells qu'ab no mirarme
Dolça vida a mi' m llevau.

Vostra bondat ó rigor
A mort, Jesús, me condena.
Si no'm mirau, es de pena
Y si'm mirau, es d'amor.

Mes, si sempre he de tenir
La triste sort de morirme
La mort vulgau concedirme
Mirantme, Ninet diví.

M.

Escapolóns

II

La memoria del sigle XIX

TAN ajopit ja va el sigle *décimo-nono* qu' els morros li rossegan per sa terra y dins poch dies dará á rebre; ja té els peus dins sa fòsa. Morirá de veyura; va á cumplir cent anys. Es un vey garrut, estrafalari tot rues y gep. Hi haurá poch plant demunt sa tomba, pero sa memoria farà plorera. Bé pot acompanyar al temps del paganisme.

Sembla que Llocifer ha dit á la generació d'aquest sigle: «Te donaré tots els bens de la terra, si giras les espatles á Cristo Deu y t'acalas devant mí per adorarme». Y á gran part del homos que l' han concedit, sobre tot als qui han sigut poder y han manetjat les riendes dels governs, les han estat dolses coma mel les propostes d'en Bañeta, y 'ls ha mancat coratje y pit cristiá per dirli remolests lo de Jesús en el desèrt: «Arruix, Sata-nás, arruix, qu' escrit está: A ton Señor y Deu adorarás y á Ell sol servirás.»

Si algún pintor 's passa per sa mollera ferne un retrato d'aquest sigle malanat, ho farà de lo millor, si pinta als homos *grandes* y poderosos de jonoyons devant la estatua del Lliberalisme; que reparteix á sos faèls honors y titols, y alaba ab veu de trò els invents dels qui l' adoran, y á ses obras dona prestigi, y fa corre be els seus negocis, y los umpl d'or ses butxaques y per dirhó ab una paraula, los fa els deus del sigle, subjectant aixi mateix ab jou de ferro la voluntad y la llibertad d'aquests ximpls defensors dels principis liberals. Y..... ningú s' alsi..... sinó, s' pansirá sa bossa, se li girarán ses espatles y 's quedará mans buides y boca badada al vent.

Els *fills* del sigle que reparin aquesta pintura, tal volta malahirán la memoria del seu *pare* y horrorisats de sa lletjura s' unirán al bons catolichs per donar més bona honra al sigle esdevenidor.

Y els catolichs, que mirin el dit cuadro, fugirán de tal vista com d' una serpent, cridant ab tota sa forsa: ¡Visca Cristo Rey! ¡muira el Lliberalisme!

Miq.

FOLKLORE MALLORQUI

ADAGIS AB QUI (*)

(Acabament)

Mos olvidarem d'incloure en la segona classe d'adagis ab *qui* els tres sigüents:

Qui gemega ja ha rebut.

Qui no entorrona, no encoca.

Qui conversa queda malament.

Y aquest de la primera: Qui dona per neixer, dona per creixer.

Hey ha q' advertir qu'els que sortiren en el número 200, que son de la segona secció, tocan estar antes dels publicats en el 197; en el qual número ja sortiren els de la tercera; errada qu' els nostros lectors ja haurán vist y dispensat.

Darrerament nostro Director en va rebre un grapat que n'hi enviava un tal M. C. de Soller.

Per complaure aquest senyor y al mateix temps engrossar l'aplech, hem procurat porgarlos, triant els no inclosos en les antigues coleccions y els qui no sian ee mitj' hora passats y allá van un parey, tots de la segona secció:

Qui fa be no s'en penet,

Qui per una oreya li entra y per s'altre li surt, digau idò que te es cap buit.

Qui no l'hi agrada que no 'n menj.

Qui no l' hi agrada, qu' hey pos flochs.

Qui no 'n vol que no 'n prengue.

Qui 'n vol qu' en compr.

Qui heu vol veure, s'ho ha de beure.

Qui s' aixeca dematí engana es batle.

Qui s' aixeca tart, ni va á missa ni menja carn.

Qi no te feynes á n'es costé, idò fora d'es costé!

Qui te salut está rich.

Qui comanda que duga sa vara.

Qui no está á n'el seu lloch gisca.

Qui s'aixeca dematí y se colga dejorn, no s'en penet.

Qui va totsol, ningú li cuantrediu.

Qui vol bona vida que la cerch, va dir el sen Vert.

Ja he acabat, á la bona de Deu, sa meua tasca. Molts son los adagis ab *qui* que tenim recuits, però de segú qu' encare no son tots; per això, pot ser, y será molt agradable, que qualcú un dia ó l'altre mos ne presenti un' altre bona *gavella*.

Tal volta n' hi haja alguns qu' he transcrits que hajan siguts publicats en les coleccions primeres, y que m' hajan passat per alt; pero no hi fa qu' estigan duplicats.

Y ara, á tu, amich Domenech, després de darte les gracios per haverme deixat el lloch de que disponias demunt MALLORCA, te torn sa ploma, perque continuis fentmos present de les *garbes y gavelles* qu' has cullides dins l' abundós camp de la nostra llengua.

S. ELVIRO MAs.

BONES FESTES

MALLORCA DOMINICAL desitja á tots sos subscriptors y col·laboradors que les disfrutin enguany y molts d'altres des sigle que vé ab salut y alegria.

(*) Vide els núms. 192, 197 y 200.

SETMANADA AB NOTES... ALEGRES

Resultaria massa fada (y ja bastará així) sa *setmanada* d'avuy, si no vos parlás de ses *notes alegres* que donan a coneixer es temps en que mos trobam, ó sia demunt ses festes de Nadal.

Els colegits y centres d'ensenyansa ja han fet vacaciós y els estudiants, contents com un Pasco, han pres cadascú cap a ca-seua. Fins y tot els nins de primeres lletres han lograt desferse des domini enutjós dets seus mestres que los privava el porer comprá s'endiots y pasturarlió, orgullosos de tenir el més bereyadis. Ah! jo m'en recort com si fos ara de quant petits, escriviám p'els baues, plagues de contes, y pissarres, per tot y d'amagat d'es mestre, aquell *ripio tan lliberat*: *Punto queremos, punto llamamos; y si no hacemos punto, li escuela esfondramos.*

Per tot hont vos gireu, veis aquets punts negres, anome-mats endiots, que per aquest temps venen a veure *Suitat*, y qu'els bergantells, abses corresponents corretjades, passetjan ufanosos y satisfets. A n'aquets animalets es veure ciutat los costa sa vida, perque son els que pagau la festa.

Per moltes parts sentiu una oloreta que fa entrá en gana; ses botigues se proveyexan més de lo acostumat de bons comestibles; apareix el *turronero* de *Jijona* a n'aquella entrada d'es carré de Sant Nicolau; si un se alica dins plassa, per sa fira de Sant Tomas, no'n pot sorti d'es truy de tanta gent que cercan golosines y altres coses per la *bucolica*, ó per devall sa volta, betlems y pastorets. Si sortiu a prende es sol per de ves sa porta de Sant Antoni veureu aquell moviment fruita del temps, uns mercadetjant sa porcella, aquells aviram y altres... *altres coses.*

Una de ses *notes* mes clasicas en trobarmos prop de festes, es veure ensá y cullá qualque pagés que du penjant de s'espalla, un devant y un derrera, dos animals de ploma fermats per ses cames, a més un pané ó dos plens de... de no se què, perque jo no teneh cap possessió, y alló es un present d'els amos á n'es senyors seus y a vegades a n'els senyors de *ploma*.

No vuy parlar dels balams que per aquest temps se fan y ses rentes y interessos que també's solen pagar, perque aquestes *notes*, al menos per uns, no son molt *alegres*.

Passem a un'altre. Ara qu'estich escriguent no vos puch dir sa *grossa* ahont haurá *cayguda*: si seré sortat, si heu sereu voltros, ó tots, ó ningus, que po, ser molt bé; pero al lletgir voltros això, de segú que seré rich ó no hu seré. Per ara esperaré un poch y ja hu veurem; lo unich que vos puch anticipá es que me pareix que *al caure* (sa *grossa* s'enten) no *caurá malament*.—També es un gust es veure llavó devant sa llista que posan a n'es portal de cada Administració de Loteries, aquella llarga taringa de gent que ab un feixet de cédulas d'aquelles, cadascú va mirant sa seua *dissort*. Lo més *gustós* es topá ab algun que vos diga: senyoret, vol fer es favor de mirá si he *trei*, y despres li heu de dir: altre pich será.

No's pagat es jugar a sa loteria, maldement no se guanyi res, perque els projectes que dependeixen d'es treure sa *grossa* son es tema acariciat de totes ses converses d'antes d'os dia de sa *sort*; y llavó fa tenir molts de pensaments afalagadors, y fa fer molts de contes que sempre resultan errats: y de tot aixó no'n disfruta qui no te a sa rifa.

Si jo trech sa *grossa* ó se *segona* o una qu'heu pagui, vos ho diré la setmana vinent, pero si trech no, tornaré escriure setmanades dins aquest sigle. Y va de vè.

UN MUSICH DE L'ARRAVAL

ENTRETENIMENTS

Solucions á lo del número 201

Endevinaya:—Mallorca Dominical.

Logogrif triangulá:—R o m a n a

R a m o n

A m o r

R o n

A m

M

Imprenta de José Mir.—1900